

“ ...

İptal istemine konu ve hakimliğimizce görülmekte olan dava; muaccel olduğundan bahisle her biri 205.000,00 TL'den 8 adet çek ve 210.000,00 TL'den 1 adet çekle ilgili olarak harca esas değer şimdilik 100.000,00 TL olarak açılan davada; çek bedellerinin davacıya ödenmesine ve şimdilik 100.000,00 TL alacağın her bir çek bedeli için ayrı ayrı temerrüt tarihinden itibaren hesaplanacak olan avans faizi ile birlikte davalılardan tahsili talebine ilişkindir.

6100 sayılı HMK m. 109/1 “Talep konusunun niteliği itibariyle bölünebilir olduğu durumlarda sadece bir kısmı da dava yoluyla ileri sürülebilir”.

02/07/1964 kabul tarihli 492 sayılı Harçlar Kanunu'nun 16. maddesi 3. fıkrası “Değer tayini mümkün olan hallerde dava dilekçelerinde değer gösterilmesi mecburidir. Gösterilmemişse davacıya tespit ettirilir. Tespitten kaçınma halinde dava dilekçesi muameleye konmaz”.

02/07/1964 kabul tarihli 492 sayılı Harçlar Kanunu'nun 16. maddesi 4. fıkrası: “Noksan tespit edilen değerler hakkında 30. madde hükmü uygulanır.”

(Dava konusu olayda olduğu gibi) 02/07/1964 kabul tarihli 492 sayılı Harçlar Kanunu'nun noksan tespit edilen değer üzerinden harcın ödenmesi başlıklı 30. maddesinde; “Muhakeme sırasında, tesbit olunan değer, dava dilekçesinde bildirilen değerden fazla olduğu anlaşılırsa yalnız o celse için muhakemeye devam olunur, takip eden celseye kadar noksan değer üzerinden peşin karar ve ilam harcı tamamlanmadıkça davaya devam olunmaz. Hukuk Usulü Muhakemeler Kanununun 409. maddesinde gösterilen süre içerisinde dosyanın muameleye konulması, noksan olan harcın ödenmesine bağlıdır.”

Hukukumuzda kısmi dava ve belirsiz alacak davası açılması mümkündür. (HMK m.107 ve 109, 176 vd.). Kısmi davanın veya belirsiz alacak davası açılmasının mümkün olması, hiç kimsenin kendi lehine olan davayı (yani tam dava) açmaya zorlanamayacağı kuralına (HMK m.24) da uygundur. Borçlar Hukuku bakımından da, alacaklının alacağının bir kısmını istemesine (dava etmesine) bir engel bulunmamaktadır. (TBK m.84).

Ancak, alacaklının böyle bir kısmi dava açmada korunmaya değer (meşru) bir hukuki yararının bulunması gerekmektedir.

Yargıtay 3. Hukuk Dairesinin 30.06.2020 tarih, 2020/2651 Esas, 2020/3672 Karar sayılı kararında belirtildiği üzere “Kısmi davanın açılması mümkün olan hallerde davacının, yargılama giderlerinden tasarruf etmek için, kısmi dava açmasında korunmaya değer (meşru) bir hukuki yararı vardır. Buna karşılık, bir alacağın (keyfen) küçük parçalara bölünerek, her parça için ayrı ayrı dava açılmasında, korunmaya değer bir hukuki yarar yoktur. Davacının, alacağını küçük parçalara bölerek her parça için ayrı kısmi dava açmasında korunmaya değer bir hukuki yararı olmadığı gibi, böyle bir davranışı hakkın kötüye kullanılması olarak da nitelendirilebilir. (TMK.m.2) Bu nedenle, bu şekildeki kısmi davaların, esasına girilmeden, caiz (mesmu) olmadıklarından dolayı reddi gerekir (Prof. Dr. B. Kuru Medeni Usul Hukuku 23. Baskı Ank. 2012, sh. 277-278). Menfi tespit davasında da kısmi dava açılması mümkündür”.

Esas Sayısı : 2020/92

Karar sayısı : 2020/71

Yargıtay 3. Hukuk Dairesinin yukarıda belirtilen söz konusu içtihadına karşılık Yargıtay 19. Hukuk Dairesinin 28.05.2018 tarih, 2017/1648 Esas, 2018/2994 Karar sayılı kararında belirtildiği şekilde menfi tespit davasının kısmi dava olarak açılması mümkün değildir.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 10.10.2019 tarih, 2017/13-688 Esas, 2019/1054 Karar sayılı kararı ve aynı gün 2017/13-687 Esas, 2019/1053 Karar sayılı kararında “kısmi davaya ilişkin olarak davadaki asıl talebin kesinleşen takip miktarı üzerinden borçsuzluğun tespitine yönelik olduğu davanın açılması sırasında ödenmesi gereken harç yönünden eksikliğin söz konusu olduğu Harçlar Kanunu’nun dosyanın işleminden kaldırılmasına atıf yapan ve 30. maddesi hükmü gereğince mahkemece yapılması gereken; davacı tarafa bir sonraki celseye kadar menfi tespit istemine konu takip değeri olan tamamı üzerinden hesaplanacak eksik harcın tamamlanması için süre verilmesi gerektiği” belirtilmiştir.

Bir davanın kısmi dava olarak nitelendirilebilmesi için alacağın tümünün aynı hukuki ilişkiden doğmuş olması ve bu alacağın şimdilik bir kesiminin dava edilmesi gerekmektedir. HMK m. 24/2 gereğince, kanunda aksi belirtilmedikçe hiç kimse kendi lehine olan davayı açmaya veya hakkını talep etmeye zorlanamaz. Bununla birlikte açılan kısmi davada kurulan hüküm veya verilen kararda, kalan kısmın bir tespit hükmü olarak ya da kesin delil olarak değerlendirilebilmesi de mümkündür. Bu durumda da alacak davasındaki nisbi karar ve ilam harcının davanın tüm değeri üzerinden istenip istenmeyeceğinin mevcut kurallara göre çözümlenmesi gerekmektedir.

Kısmi dava, 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu’nda düzenlenmemiş olsa da, doktrin ve uygulamada kısmi davanın açılacağı kabul edilmiş; 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nda başlangıçta (ilk hâli), alacağın miktarının taraflar arasında tartışmasız ve açıkça belirli olduğu hallerde kısmi dava açılması usul ekonomisine aykırı sayılmış; HMK’nun m. 109 maddesinin 2. fıkrası ile dava açma olanağı bir ölçüde daraltılmıştır.

Kısmi davanın açılabilmesi bakımından “talep konusu miktarın taraflar arasında tartışmalı veya belirsiz olması” koşulunun düzenlendiği HMK’nun 109. maddesinin 2. fıkrası, 01.04.2015 tarihli, 6644 sayılı Yargıtay Kanunu ile Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun’un 4. maddesi ile yürürlükten kaldırılmıştır.

Yürürlükten kaldırılan HMK’nun 109/2. maddesininin 2. fıkrasına yönelik iptal istemi ne ilişkin Anayasa Mahkemesi’nin 24.05.2012 tarih, 2011/134 Esas, 2012/83 Karar sayılı kararına göre, alacak miktarının açıkça belirli olduğu hâllerde kısmi dava açılmasına cevaz verilmemiş olmasının amacı, yargılama sürecinin hızlandırılması ve uyuşmazlıkların kısa sürede sonuca bağlanmasıdır. Bu amaçlar karşısında kısmi davaya ilişkin söz konusu düzenleme, hakkın özüne dokunduğu ve hakkı anlamsız kılacak derecede değildir.

HMK’nun 109/2. maddesinin yürürlükten kaldırılması sonucu alacak miktarı açıkça belirli olduğu hâlde kısmi dava adı altında dava açılması artık mümkündür.

Bu durumda talep konusu miktarın belirsiz veya açıkça belirli olması kısmi dava için bir koşul olmadığından, HMK’nun 176. maddesinde belirtilen ıslah kurumu ile birlikte 28.07.2020 tarih, 31999 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren 7251 sayılı Kanun’un 7. maddesi ile değişik HMK m. 107. maddesinde ifadesini bulan belirsiz alacak davası karşısında HMK 109. maddesininin 1. fıkrasının uygulanmasına gerek kalmamaktadır.

Esas Sayısı : 2020/92

Karar sayısı : 2020/71

Keza Alma Medeni Usul hukukunda kısmi dava açıkça düzenlenmediği gibi düzenlenen kısmi hüküm ise kısmi davanın sonuçlarına göre farklılıklar göstermektedir.

Aynı hukuki ilişkiden doğan dava konusu taleplerde bir kısmının belirli bir kısmının kısmi, bir kısmının belirsiz davaya konu olarak açılması Anayasa'nın 141/4. maddesinde öngörülen usul ekonomisine (davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılması ilkesine) aykırıdır.

Usul kurallarının karmaşık ve muğlak olmaması; adil yargılanma ilkesi ve hukuk devleti ilkesinin gerekleridir.

Alacak miktarının açıkça belirgin olduğu hâllerde ise kısmi dava açılmasında yargılama giderinde tasarruf amaçlanması nedeni ile ekonomik yarar bulunmaktadır. O hâlde yargılama giderleri yönünden öncelikle Harçlar Kanunu ile ilgili değerlendirmeye tabi tutmak gerekmektedir.

Öğreti ve uygulamada hâlen hangi davaların kısmi dava olarak açılmayacağı tartışılmaktadır. Alacak miktarı açıkça belli olan veya yargılama sırasında belirginleşen ve başlangıçta kısmi dava olarak açılan davaların ise bu kez Harçlar Kanunu 16. maddesinin 4. fıkrası gereğince harçlandırılıp harçlandırılmaması hususu da hukuki güvenlik ilkesini zedelemektedir.

6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 120. (1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 413.) ve 492 sayılı Harçlar Kanunu'nun 16. maddeleri uyarınca dava değeri ve buna göre alınacak harç, dava değerine göre belirlenmektedir.

492 sayılı Harçlar Kanunu, harcın alınmasını veya tamamlanmasını yanların isteklerine bırakmamış; değinilen yönün mahkemece kendiliğinden (re'sen) gözetilmesini ve harcın yatırılmaması halinde de ne gibi bir mukteza tayin edileceğini 30. ve 32. maddelerinde hükme bağlamıştır. Anılan yasa maddelerinde, yargı işlemlerinden alınacak harçlar ödenmedikçe müteakip işlemlerin yapılamayacağı vurgulanmış olup "müteakip işlemlerin yapılamayacağı" ilkesinin uygulamadaki karşılığının karar verilmesine yer olmadığına karar vermek değil, dosyanın işlemde kaldırılması olduğu açıktır.

Davanın açılması harca tabi usuli bir işlemdir. Davanın açılması nedeniyle alınacak yargı harçlarının türü, ödeme yeri, zamanı ve usulü 492 sayılı Harçlar Kanunu'nun 27 ve devamı maddeleri ile bağlı tarifede gösterilmiştir. Harcın eksik yatırılması halinde yapılacak işlemler ve izlenecek yol ile harcın yatırılmaması ve yaptırımı aynı kanunun 27 ve 32. maddelerinde belirtilmiştir. Harca tabi davalarda, başvurma harcı ile nisbi karar ve ilam harcının dörtte biri peşin olarak alınır. 492 sayılı Harçlar Kanunu'nun 27. maddesinin son fıkrası hükmüne göre harç peşin veya süresinde ödenmemiş ise müteakip işlemlere ancak harç ödendikten sonra devam olunacağı vurgulanmış ve 30. maddede de yargılama sırasında tespit olunan değerlerin dava dilekçesinde bildirilen değerden fazla olduğu anlaşılırsa yalnız o oturum için yargılamaya devam olunacağı, takip eden oturum gününe kadar noksan değer üzerinden harç tamamlanmadıkça davaya devam olunamayacağı, HMK.150/5.maddesinde gösterilen süre içerisinde dosyanın işleme konulmasının eksik harcın ödenmesine bağlı olduğu açıklanmıştır.

02/07/1964 kabul tarihli 492 sayılı Harçlar Kanunu'nun 16. maddesinin 4. fıkrası gereğince "Noksan tespit edilen değerler hakkında 30. madde hükmü uygulanır."

Esas Sayısı : 2020/92

Karar sayısı : 2020/71

492 sayılı Harçlar Kanunu'nun 16. maddesinin 4. fıkrası ve 30. maddesi ile birlikte uygulanması hâlinde 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 109. maddesinin 1. fıkrası çelişmekte; söz konusu hükümlerin karşılıklı, ne şekil de uygulanması gerektiğine ilişkin görüşlerin veya değişik uygulamaların hukuk güvenliğini zedeleyici nitelikte olduğu düşünülmektedir.

İtiraz konusu anılan maddeler ile hakkın kullanımının zaman aşımı süresinde hak arayanın tercih ve kararına bırakılmamış olması ve alacağın tamamı için dava açma zorunluluğu getirilmesi hak arama özgürlüğünün sınırlandırılması sonucunu doğurmaktadır. Bu hakkı tamamen sınırlama İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesinin 6/1. ve etkili başvuru yoluna ilişkin 13. maddelerine de aykırıdır.

DELİLLER: 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu, 492 sayılı Harçlar Kanunu, Bilimsel öğreti, Yargısal İçtihatlar ve diğer deliller

HUKUKİ SEBEPLER: Anayasanın 2, 10, 11, 12, 13, 36, 37, 138, 141 maddeleri, İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi 6. ve 13. maddeleri ve ilgili mevzuat hükümleri.

SONUÇ: Mahkememizin Anayasa'ya aykırı bulduğu, 6100 sayılı HMK'nin 109/1 ve 492 sayılı Harçlar Kanunu'nun 16. maddesinin 4. fıkrası ve 492 sayılı Harçlar Kanunu'nun 30. maddesi, alacağa ilişkin kısmi davanın ileri sürülmesi, şayet kısmi dava açılması halinde noksan harcın ödetilmesi, hukuki güvenlik, öngörülebilirlik, ölçülülük, dava hakkının vazgeçilmezliği, kanuni eşitlik, adil yargılanma, gerekçeli karar ilkelerine aykırılık taşıdığı, açıklanan nedenlerle Anayasa'nın 152 ve 6126 sayılı Anayasa Mahkemesi'nin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanununun 28. ve 40. maddesi uyarınca; itiraz ve iptale ilişkin re'sen öngörülecek nedenler de nazara alınarak 6100 sayılı HMK'nin 109. maddesinin 1. fıkrasının, 492 sayılı Harçlar Kanunu'nun 16. maddesinin 4. fıkrasının ve 492 sayılı Harçlar Kanunu'nun 30. maddesi'nin, Anayasa'nın 2, 10, 11, 12, 13, 36, 37, 138, 141 maddelerine ve İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi'nin 6. ve 13. maddelerine aykırı olduklarından İPTALLERİNE,

6100 sayılı HMK'nin 109. maddesinin 1. fıkrasının, 492 sayılı Harçlar Kanunu'nun 16. maddesinin 4. fıkrasının ve 492 sayılı Harçlar Kanunu'nun 30. maddesi'nin, Anayasa'ya aykırılığı ve uygulanmaları durumunda telafisi güç ve imkansız zararlar doğabileceği gözetilerek esas hakkında karar verinceye kadar YÜRÜRLÜKLERİNİN DURDURULMASINA,

Karar verilmesi arz ve talep olunur.”